

Cartes de Miquel i de Llorenç Mª Duran a Miquel Ferrà (1913-1946)

Aquestes són, en la seva totalitat, les cartes que es conserven a l'arxiu personal de Miquel Ferrà. Hi ha vuit cartes de Miquel Duran a Ferrà que van de 1913 a 1946 i tres de Llorenç Maria Duran que van de 1926 a 1932. Les cartes de Miquel Duran a Ferrà són menys nombroses, possiblement a causa que Ferrà en els seus desplaçaments en degué perdre algunes. Agraïm a la família Ferrà la consulta d'aquestes cartes, sense la qual no hauria estat possible aquesta comunicació.

Podem dividir les cartes de Miquel Duran en quatre parts. La primera és un bloc de tres cartes que fan referència al setmanari *Ca Nostra*, en el qual Ferrà col·laborava, i a l'edició del primer llibre de Ferrà. Duran li agraeix la col·laboració i el suport que l'amic li dona manifestant la progressiva confluència d'idees i sentiments. En la tercera li dona l'enhorabona pel llibre *A mig camí* i n'hi fa un gran elogi. També li parla d'unes proves que possiblement són de les obres del pare de Miquel Ferrà.

La segona part, la constitueix una sola carta que fa referència a la Guerra Civil. Es veu un Duran que, malgrat que tenguí el fill a la presó, com manifesta, no deixa de preocupar-se per l'amic Ferrà, que tem que no hagi quedat a Barcelona. La tercera part està constituïda per un bloc de tres cartes que parlen dels poemes religiosos de Duran. Fan referència a un llibret sobre Lluç que escrigué Duran per suggeriment de Ferrà. S'hi veuen les penúries de la postguerra amb les dificultats en la compra de paper i a passar pel sedàs de la censura. També hi veim la correcció de poemes que li fa Ferrà. La 5 posa també de manifest el plaer que

representaven, per Duran, les trobades amb Ferrà i com, per molt que xerrassin, no esgotaven els temes ni les ganes de conversar.

La darrera part està constituïda per una sola carta que parla de la intervenció quirúrgica i de la malaltia de Ferrà que, un any més tard, el duria a la mort.

Les de Llorenç Maria Duran són molt poques, però evidencien l'admiració que tenia Llorenç per Ferrà que devia venir tant del seu pare com de les virtuts que ell mateix admirava en Ferrà. En les cartes li reconeix el seu mèrit com a ciutadà, el valor de la seva poesia i com li arriba als racons més endinsats de l'ànima. A la darrera li comenta, desaprovant-la, la reprovació que la Dictadura havia fet d'un amic de Ferrà, perquè fes de professor d'hebreu. La darrera manifesta com eren pròximes les idees de Ferrà i Duran i com aquell el defensava dels integristes del periòdic *Verdad y Justicia*.

Ara explicarem més detalladament cada bloc i cada una de les cartes.

Primera part de les cartes de Miquel Duran

De cap de les tres cartes que constitueixen el bloc tenim la corresponent de Ferrà. Les dues primeres parlen de *Ca Nostra*, encara que en dues èpoques distintes de la revista. En la núm. 1 Duran dona les gràcies a Ferrà per la seva col·laboració a la revista i a la núm. 2 li agraeix les paraules d'amic que li ha dirigit amb motiu de la desaparició de *Ca Nostra*. En la seva carta, Ferrà el devia animar perquè havia intuït que Duran estava decebut per l'escrit de comiat que havia fet al darrer número de la revista. També li manifesta la consciència de la identificació de pensaments i sentiments perquè sap que surten d'un cor sincer i de l'amistat que es professen. La 3 és una llarga carta en la qual també es manifesta l'amistat i la mútua valoració que es dispensaven els vells amics Ferrà i Duran. Aquest darrer li agraeix el llibre i, malgrat ja conèixer totes les seves poesies, amb la publicació del llibre i de les valoracions que n'han fet alguns crítics i literats, Duran pot comprovar que la seva apreciació de la poesia de Ferrà no era subjectiva, sinó que crítics com Manuel de Montoliu l'han feta objectiva. És molt curiosa la crítica que fa Duran als crítics exaltant la gran personalitat i l'originalitat de la poesia de Ferrà que, lluny d'imitar els grans mestres, fa una poesia original, fruit de la seva creativitat. Per altra part, també parla que el que el crític Lleonard deia que podia succeir, ja ha succeït. També li diu que comparant-lo als millors poetes no n'ha trobat cap que el superàs. D'altra banda, diu que sap que per l'amic no valen les elucubracions dels crítics i que el que més apreciarà serà el fet que agradin a Duran. Finalment es veu constret a fer-li una crítica literària i publicar-la, però s'excusa dient que tanmateix no tendria cap valor, per la qual cosa renuncia a ella. Al final de les cartes Duran parla d'unes proves que deuen ser les de les *Obres completes* del seu pare i de la possibilitat de veure's per conversar.

Segona part de les cartes de Miquel Duran

Aquesta segona part, la constitueix una sola carta que correspon a la 53 de Ferrà que podeu trobar en aquest mateix volum. Duran li manifesta la seva preocupació i les vegades que ha anat a ca seva per saber si la guerra havia sorprès Ferrà a

Barcelona. Finalment conta que Llorenç Riber li havia dit que havien vingut junts en el darrer vaixell que arribà de Barcelona. Ferrà venia el dia 19 de juliol per felicitar sa mare, que feia festa el 20, i aquesta circumstància evità que es trobàs a Barcelona en el moment d'esclatar la guerra. Per altra part, Duran li manifesta el seu drama perquè té el seu fill presoner al vaixell *Jaume I*, malgrat que pensi que no li faran res perquè no han trobat cap cosa de què acusar-lo. Malgrat això, devia ser gran l'ensurt de Duran per aquest empresonament.

Tercera part de les cartes de Miquel Duran

Aquesta part la formen tres cartes que parlen dels poemes religiosos de Duran i del llibret que prepara sobre Lluc. Corresponen a les cartes 54-57 de Ferrà. Es veu que Duran havia enviat un manuscrit amb poemes religiosos sobre Lluc a Ferrà i aquest li havia suggerit de fer-ne un llibret del qual li proposava uns títols. A la carta 5, que respon la 54 de Ferrà, Duran mostra la seva satisfacció perquè els poemes que havia enviat a Ferrà han agradat a l'amic, més que el primer pic que els va llegir. Duran li confessa que hi ha fet molta feina i que ha llevat molts versos que trobava inferiors. Per altra part, Duran accepta el títol que li proposa Ferrà per al llibret, no sense discutir-li certs

matisos com el fet de substituir *Mare de Déu* per *Verge*, terme utilitzat en espanyol. També confessa a Ferrà que, una vegada corregit, volia regalar el poema al prior de Lluc, però que li pareix molt bé la idea de Ferrà de fer-ne un llibret. A través de la carta, veim els problemes que hi havia en aquells moments per aconseguir paper, encara que fos per un llibre petit com era aquest. Duran diu que si els frares en podien vendre alguns exemplars ja tendrien el problema resolt. El que no creu que tenguí tan fàcil resolució és el permís de la censura. Ferrà li diu que totes les composicions li agraden llevat de dues. Ell sosté que el poema s'han de mantenir i diu que cercarà altres versions que té escrites i que tal volta siguin millors. Finalment li agraeix l'ajuda que li ha brindat per editar el volumet i li diu que li agradaria anar a visitar-lo per fer una llarga conversada. Ferrà en la carta 55 el convida a dinar a Son Roca.

Primeres pàgines del llibret de Miquel Duran

A la carta núm. 6 de Duran, veim com les seves filles la van a dur a Ferrà per burlar la censura a la qual era sotmès el correu i que no permetia que les cartes fossin escrites en català. Ferrà ja havia tengut problemes amb les cartes que s'escrivien amb Maria Antònia Salvà. Amb ella —i es veu que també amb Duran— havien decidit dur-les-hi personalment o enviar-les per algú a la biblioteca o a baix de ca seva. Duran també li parla d'un sonet que Ferrà li ha corregit i que Duran, a causa de la correcció, troba massa literari. El sonet era sobre sant Francesc i havia d'aparèixer a uns fulls que editava el tercer orde regular. A continuació, Duran parla de la visita que va fer a Ferrà a Son Roca que li va semblar massa curta, perquè no pogueren parlar dels amics i les institucions de Catalunya ni tampoc dels seus ideals. Duran es pregunta què s'ha fet d'ells. A ell li hauria vingut de gust parlar de tot això. També li diu que li hauria agradat que Ferrà li mostràs un poema que escrivia en aquells moments.

Seguidament li parla del manuscrit del *Record de la Coronació* que va deixar a Ferrà en la seva visita a Son Roca perquè l'hi corregís. Amb aquesta carta li envia un altre poema que diu que l'ha publicat, però que no l'ha corregit cap expert. També li parla que ha trobat la seva mare molt envellida. La mare de Ferrà moriria tres anys més tard.

La carta núm. 7 és escrita quasi un any i mig després, però encara parlen del poema de Lluç i d'uns goigs. Duran li explica que havia de davallar a Palma i que hauria pogut anar a veure'l, però que no li ha estat possible perquè havia de guardar a la impremta del fill. En aquesta carta també veim que Duran ha estat nomenat delegat a Mallorca dels Amics dels Goigs, el secretari dels quals és Josep Massons. La Junta Directiva d'aquella associació ha decidit comprar cent exemplars dels goigs que Duran editi a Mallorca, siguin seus o d'altra gent. Ell diu que vol seguir endavant, però que es troba ja molt vell. Duran comptava en aquells moments 68 anys. Es veu que, malgrat tot, s'anima a publicar perquè envia els *Goigs de Sant Sebastià* perquè Ferrà els hi corregeixi.

Quarta part de les cartes de Miquel Duran

La 8 és la darrera carta que tenim de Miquel Duran a Miquel Ferrà. Parla de com ha sabut —per Magdalena Adrover— que havia estat operat a la clínica Grau de Palma, de la qual fa grans elogis. S'alegra que Ferrà estigui millor i li recomana que es cuidi. En aquesta carta també es veu la vellesa de Duran i que els seus familiars, per aquesta causa, no el deixen anar a Palma, però ell promet una visita a Ferrà pròximament, farà una excepció per visitar l'amic malalt.

Al final del recull hem posat, amb el núm. 9, un poema manuscrit de Miquel Duran que es trobava entre les seves cartes, però no n'hem trobada cap que hi fes referència. L'hem volgut posar per si fos inèdit o fos una versió no coneguda.

Cartes de Llorenç Maria Duran a Miquel Ferrà

Aquestes cartes, les comentarem una darrere l'altra. La núm. 1 és una targeteta escrita per Llorenç Duran. Aquesta targeteta, la va enviar a l'homenatge que els amics reteren a Ferrà el 3 de gener de 1926. Duran li reconeix l'entusiasme amb què ha defensat les coses mallorquines. En la núm. 2 li agraeix el llibre *A mig camí* que Miquel Ferrà li ha enviat i dedicat. Llorenç Mª Duran l'ha llegit i rellegit en la convalescència d'un grip que ha tengut. També ha llegit les crítiques positives que li han fet i no s'atreveix més que a manifestar-li com l'ha corprès, li ha plagut i l'ha commogut la lectura dels poemes de Ferrà. Fa vots perquè el poeta pugui seguir escrivint versos com els que ha donat en aquest seu darrer llibre.

La carta 3 és de quasi set anys més tard, el 1932. Ferrà ha escrit l'article "La selva i la caverna" posant-se a un punt equidistant i criticant tant els estralls verbals i d'altra mena, de l'esquerra com els de la dreta. Els que li contesten, en aquests moments, són els de dreta des del setmanari *Verdad y Justicia*. Duran, indignat, escriu un article en defensa de Ferrà i l'envia al diari *El Día*, però el diari no l'hi publica, no sap ben bé per què. Manifesta a Ferrà que desgraciadament no en va guardar còpia. Malgrat el seu fracàs vol que l'amic conegui el seu gest, li escriu i li ho comunica.

Aquesta darrera carta té una postdata en la qual Llorenç Mª Duran protesta perquè, a causa de la Dictadura, no havien donat la plaça de catedràtic a Josep Maria Millàs i Vallicrosa, un semitista amic de Ferrà i que vivia a la Residència d'Estudiants que Ferrà dirigia i a la qual probablement s'havia hostatjat també Llorenç Mª Duran, on el degué conèixer. Duran protesta no només perquè coneix la persona sinó per la ignomínia que representa que es prohibeixi l'exercici de la docència en llibertat.

Conclusions

Malgrat que les cartes de Miquel i Llorenç Mª Duran siguin més escasses que les de Ferrà, no deixen de ser un testimoni de com pare i fill sentien l'amistat franca de Miquel Ferrà i com compartien l'amor per Mallorca i la llengua catalana. Per altra part, ens introdueixen en les activitats de dos inquers a principi de segle i especialment als difícils anys de la guerra i la postguerra.

En fi, unes cartes ben interessants que completen les que va escriure Ferrà a Duran en un període encara més llarg.

1.

Lluch 1 de Juny 1913

Som al Santuari de Lluch. Me recort de V. fruit de la bellesa natural d'aquest paisatge, de la bellesa artística d'aquest santuari i de la bellesa mística de la devoció a la Moreneta. Li dec una carta i molt d'agraïment per recordar-se tant de Ca-Nostra.

Salut i amor

Miquel Durán

2.

Inca 12 maig 1925

Estimat amic Ferrà

Agraesc moltíssim les paraules d'amic que me ha dirigides amb motiu de la despedida de Ca-Nostra. Ja sé jo que qualque cosa he semprada [sic] i que quedarà, però vaig voler en la despedida dir coses que causassen impressió, com així ha succeït.

De cada dia veig que estam mes identificats en pensaments i sentiments, per això estim tant les vostres paraules per que sé que surten d'un cor sencer i d'amic.

Un abràs cordial

Miquel Durán

4.

Impremta i Llibreria de Miquel Durán Saurina

8- sobre 1936

Amic Ferrà

Intranquil per saber si la guerra us havia trobat a Barcelona vaig anar un perej de vegades a ca-vostre (trobat-me a Ciutat) i sempre vaig trobar tancat, fins que Mn. Riber me digué que ereu vengut plegats, com també me ho confirmà la mestresa de baix de ca-vostre.

De tot això m'hen alegre ferm.

Jo teng en Llorens prisioner desde 30 de Joriol al Jaume I. Me diven que no li feran res perque no l'han trobat en res comprometador.

Expresions a sa bona Mare i germana
Cordialment

Miquel Durán

5.

Inca, 25-VIII-40

Estimat amic Ferrà

Amb vera satisfac[c]ió he rebuda la seva lletra per la bona acullida que me dau a mon pobre treball. Si be veia que l'havia millorat, però no esperava que us hagués agradat tant. No el llegireu en un altra esperit[,] és que l'he treballado molt sacrificant moltes estrofes i fet algunes composicions noves. No se si us heu fitsat que fins a la composició premiada he afegit tres cançons.

El títol que me indicau no sols l'accept sino que me agrada molt, dona una idea de cosa poètica, si no fas mal paper al dir a una cosa meva poètica. Crec que és El Revantós que diu que an els Santuaris de ca-nostre se solen dir, o s'han de dir de la Mare de Deu de... i no de la Verge, o Nostra Senyora de... que és cosa propi del santuari de llengua castellana. No estic afarrat a res.

Tenia intenció que corretgida la composició, anar a Lluch i regalar-la al prior en obsequi a [la] Mare de Deu, però davant la opinió vostra que la trobau digne de fer-ne un llibret me sugereixia ferm. Avui el paper està a preu d'or n'he parlat amb En Llorenç i no m'ha fet mal cantet, suposat que es una cosa curta. Si a Lluch en volguessen certa quantitat d'exemplars pel despaix dels objectes ja heu tendriem en ressolt, me tem que tenguem dificultats per l'aprovació oficial.

Jo també no estic satisfet de *L'hospedaria*, això que és lo que m'ha costat mes

pena. En tenc altres versions més sensilles i tal vegada estan millor. De totes maneres crec que hi ha d'anar perque l'hospedaria de Lluch és una cosa viscuda pel poble i mes antiguament que no [hi] havia fonda.

Del *Record* pens que suprimint algunes estrofes i allargar-la descriguent la diada de la coronació sí podria amillorar-la. Es una cosa mala de fer una descripció poètica en versos curts i concisos i subjeçant-se a l'història. Provaré fortuna, puis convé que si l'hem de publicar en opúscul sia una cosa més completa.

L'Almanac de les lletres, publicà *les set germanes* que degueren treure del original enviat als Jocs Florals. Teng, además, *Les dues germanes* i *La capelleta* que vaig retirà de la composició general abans d'enviar-les-hi. Les vos duré per si trobau que hage res aprofitable.

Es d'agrair inmensament l'oferta d'agudar-me en la confecció del llibret en projecte.

Fas comptes de venir a Ciutat els primers dies de setembre i me complauria molt poder passar algunes hores plegats.

Supòs que la vostra mare està bona, jo no havia vengut a Ciutat desde l'hivern saludau-les de part meva i de ma família.

Vostro amic que us abraça.

Miquel Duran

6.

[Posterior a 31-VIII-40]²

Estimat amic Ferrà:

Us porten aquesta carta mes filles i les he dit que la deixassen a baix de caseva, per quant essent dia de festa no el trobarien a la Biblioteca.

El sonet ha quedat molt be malgrat a refer el pensament general, no sé com agrair-vos tanta gentilesa. Sembla massa literari per esser fet meu. La paraula *sagnant* no acaba d'esser veritat historicament, pués eren el bisme [sic] i governador d'Assis a qui posà pau San Francesc cantant una estrofa del Himne al Sol davant sos palaus que estaven junts. Contra costum aquests dos mesos no s'han publicades les fulles de la tercera orden per això no s'ha publicat el sonet.

L'estada meva a son Roca va esser massa curta, puis que tenia intenció de parlar dels amics i institucions de Catanyuna [per Catalunya] de nostres ideals. Que s'han fets?

Com també me hagués agradat molt que me haguesseu mostrat el poema que

2. La carta no du data, però la podem deduir de la núm. 55 de Ferrà de 31 d'agost de 1940 que podeu trobar en aquest mateix volum. En aquella carta Ferrà el convidava a dinar a Son Roca i aquí parla d'aquesta visita.

estau escriguent que sens dubta serà digne de vos mateix.

El record de la Coronació l'he fet segons l'impressió que guardava d'aquella diada, no n'he sabut treure mes sut [sic] poètic. Després he lletgit l'Història de Lluch i no he tengut que variar res. Fins amb numero de pelegrins i les penalitats que tengueren que sofrir tots els que assistiren en aquella festa memorable.

Ja que tant ha fet per mi feis-me el favor de mirar l'altra composició que envii. Ja és estada publicada sens que hage sigut corretgida per cap mestre.

Expresions a sa familia que me tractà tant magnificament. A sa bondadosa Mare que no pensava que fos tant anciana, per paga sempre la havia trobada tant eixarida que no me dava conte de nostra llarga coneixença.

Una abrasada del amic

Duran

Podrà donar les composicions en aquella familia de baix de caseva i jo enviaré a recullir-les.

7.

Inca 21 Dbre 1943

Estimat amic Ferrà: avui tenia la intenció de venir a Ciutat, però he tengut que tenir esment al personal de l'imprenta perquè en Llorenç ha tengut que anar-hi pel negoci.

He rebut de Jossep Massons secretari del Amics dels Goigs una carta en que me diu que en la reunió mensual que tenen ells va lletgir els meus goigs i el poemet de Lluch, que els agrada molt, i del resultat d'això, ha sigut nombrar-me delegrat de la seva associació en Mallorca, acordant la Junta Directiva complant-me'n 100 exemplars de tots els goigs que jo editi meus o de autors mallorquins, crec que teng de fer qualque cosa quant no sia mes que conservar un llumet encès però ay! que som de vell.

Ja en parlarem.

Li fas present d'aquestes participacions de la loteria.

Vos agrairia que me corretgís els goig de San Sebastià, jo vendré per veure en Ramon, potser dimars vinent.

Dins el dol de vostra estimada mare desig que passeu les vestes tot lo plaent possible en la vostra gentil germana i demés persones volgudes.

Una abraçada vostre amic

Miquel Duran

8.

Inca 22 octubre 1946

Estimat amic Ferrà: Na Magdalena Adrover me ha dit que heu sigut operat a la clínica de Grau, parent nostre. Me n'he duit una sorpresa desagradable. Sembla que la Providència us està mirant, dins un poc temps s'en ha duit de vostra trest sers estimats al cel. Me ha consolat al sabre que la operació ha dit be.

A veure si us guadau be del costipat que n'Adrover també me ha dit que teniu.

Na Magdalena és una atlota desxondida, bona i estimable que li agrada la nostra literatura, i que a mi me aprecia molt. Es venguda encantada de vostro tracte, no sabia com m'ho havia de contar la vostra conversada.

No sé si heu notat ara vaig poc a Ciutat a pesar de tenir-hi en Ramon. Es que a ca-nostra no volen que hi vaja tot-sol degut a la meva edat, però vas contes venir la setmana qui ve, i seria aquesta si no fos qui ha el morts, i nos veurem.

Expre[ss]ions als vostros, en tot el desig de trobar-vos bo us abraça vostro amic cordial.

Miquel Duran

9.

La Llàntia

En l'adveniment dels ermitans
de Sant Antoni i Sant Pau
al Puig d'Inca - Mallorca.

La llàntia del altar resta apagada
dins l'explendor de gran solemnitat;
al punt que l'Hòstia blanca és consagrada
l'encén el cenobita ara arribat.

La llàntia tant llarg temps abandonada
serverà sempre més el foc sagrat,
com vestal de pupil·la il·luminada,
símbol d'amor del místic celibat.

La flama titil·lant és llum i guia
del esperit, la clau de l'alegria
del viure clar, humil, dolç i auster.

A sa claror floreixen llirs i roses:
és l'essència, la gràcia de les coses
que esdevenen a dalt del Puig inquer.

Miquel Duran

Any 1934

LLORENÇ MARIA DURAN

1.

[Targeta. 3 de gener de 1927]

Teniu-me present en aquest homenatge que la Mallorca autèntica vos tributa avui com a penyora dels vostres mèrits i del entusiasme amb què sempre heu defensat les coses nostres.

Llorenç Mª Duran

2.

Inca 21 de gener 1926

Sr. D. Miquel Ferrà

Benvolgut senyor: Feia molt de temps que us volia escriure per dar-vos mercès del llibre “A mig camí” i de la dedicatòria que tant m’honra.

Aquests dies —en les llargues estones de solitud d’una convalescència de grip— he rellegit moltes vegades amb vertadera delectança vostres poesies subtils plenes d’espiritualitat.

Poques coses noves puc dir-vos, pobre de mi, que no sia repetir les paraules de bon aculliment que tothom n’ha fet. Si, he de dir-vos, però, que vostre estil es el que a mi mes me corpren i sugestiona.

Que Déu vos conserv la vida per donar-nos noves proves del vostre estre.
Vostre devot admirador

Llorenç Duran

He vist que el Dr. Millàs³ no havia coberta la plaça d’hebreu de la Facultat de Barcelona. Ho he sentit per ell i pel fet ignominios que representa això. Si encara viu a la Residència trasmeteu-li, si us plau, la meva mes viva protesta.

Llorenç

3. Josep Maria Millàs i Vallicrosa havia guanyat la càtedra d’hebreu a la Universitat de Barcelona el 1925, però, a causa de la Dictadura, no pogué exercir-la fins al 1932. Millàs vivia a la Residència d’Estudiants que dirigia Ferrà, on segurament l’havia conegut Llorenç Maria Duran, que també s’hi degué hostatjar alguna vegada.

3.

Colonias Escolares Provinciales de Baleares

Sancelles 13 març 1932

Sr. D. Miquel Ferrà

Barcelona

Benvolgut amic: Es segur que llegireu la patotxada de mal gust que contra vostre article La Selva i la Caverna escrigué «Verdad y Justicia».

Vaig escriure un article defensant-vos dels desprecis i injúries que com a poeta i crític vos tiraven. Vaig enviar-lo a El Dia i encara es l'hora d'haver-lo vist publicat.

No sé a què atribuir-ho ja que tot estava dit amb termes de la deguda correcció; i ademes era ben meditat i just.

Sent molt haver esqueixat els borradors de manera que no en guard còpia.

Us escric senzillament perquè n'estigueu enterat i llament no haver pogut dur a terme lo que feia de tan bon grat.

Ignor la vostra actual direcció.

Vostre af. amic.

Llorenç M. Duran